

A gömöri ág. hitv. evang. esperesség története 1520–1741.

B) A gömöri ág. hitv. ev. esperesség viszontagságai 1622–1645-ig.

Míg az evangéliumi hit Magyarország egyéb részeiben ezer sebtől vérzett és azon fáradozott, hogy jogait fegyveres kézzel írt törvények által biztosítsa: addig Gömör vármegyében Széchy György és neje Homonnay Mária különös oltalma alatt nemcsak bántatlanul maradt, hanem uralkodott, hódított és virágzott is.

Rimaszécsi Széchy György 1572–1573 körül előkelő és gazdag családból született, 1605-ben Bocskay István táborában találjuk, kinek halála napjáig híve maradt, 1619-ben gömöri főispán lett és mikor Bethlen Gábor először támadt, ennek táborában volt mint hadvezér; roppant jószágaihoz 1620-ban a német lipcsei, — 1621-ben pedig a murányi uradalmat is csatolván oly hatalmas dynasta lett, hogy tekintélyén és befolyásán Pázmány Péter minden törekvése hajótörést szenvedett és így Gömörmegye az ellenreformáció térítési törekvései előtt zárva maradt. Széchy György később Ferdinándhoz állott ugyan, de mint „gömöri főispán szentölt vitéz, kir. belső tanácsos, főkomornyk, Felső Magyarország némely részeinek generálisa. — F. Lindva, Murány, Balogh és Lipcse várak szabados és örökös ura¹⁾ is az ág. hitv. ev. egyház buzgó híve és hatalmas pártfogója maradt. A murányi és baloghi vár kezében lévén, első gondja volt az esperes alászállott tekintélyét visszaállítani, minek igazolására szolgáljon a dereskiekhez írt következő levele:

„Adjuk tudástokra, hogy az mi religionkon való ebben az vármegyében lévő esperesnek és seniornak adtunk szabadságot, mikor hivataljára eleiben nem menendetek, bűntek szerint titeket megbüntetni hagyjuk azért és parancsoljuk ti nektek dereskiek, lévártiak és liceiek erősen, hogy mikor eleiben hivat benneteket az megnevezett seniorunk compareal-

¹⁾ Ilyen címmel élt 1623-ban.

jakok és az mit hivatalja szerint előttetekben ad, megcselekedjétek, szavát fogadjátok. Mert ha panasz jön reátok, az mint eddig lőtt, magunk is megbüntetünk benneteket, tömlöccel és nagy bírsággal. Actum in Muran die 19 januar 1622 G. Z. (L. S.)“ (Schröter 131 l.).

Hasonlóan intézkedett 1623 május 16-án Murányvárából, mikor „a mostani jolsvai esperesnek“ idézések kibocsátására és büntető határozatok kimondására „hatalmat“ adott, az egész esperességet különös pártfogása alá vette és mindenkit intett, hogy az esperesnek híven engedelmességedjék (lásd a csetneki esperességi könyvtárban lévő eredeti okmányt).

Nevezetes, hogy úgy látszik, mintha esperességünk e korszak elején épen Bethlen Gábortól szenvedett volna sérelmet. A kassai kamara tisztjei ugyanis 1623 és 1624-ben teljes aranyértékben követelték a pactátát, mi jogtalanak találtatván, Holy Jakab csetneki és Reinhard Sámuel murányi — később rozsnói — lelkészek 1624 ápril 24-én magához a fejedelemhez küldettek, hogy „az elviselhetlen teher“ mérsékletét eszközöljék ki és amennyiben visszatértök után az elviselhetlen teherről többé szó nem volt, több mint valószínű, hogy követségek jó eredménnyel járt. Az esperesség virágzásnak indult. 1625 ápril 25-én Jolsván újból megalakult, midőn is Fabrici György jolsvai lelkész esperesnek, Danielis. Illés rozsnói lelkész első alesperesnek és Holy Jakab csetneki lelkész második alesperesnek választatott, az esperesség tagjai két asztalnál foglaltak helyet és számuk ez időtt 35 volt.

Széchy Györgynek 1625 szeptember 1-én Barkó mellett történt megöletése után özvegye Homonnay Mária (Homonnay György és *Dóczy Eufrozina Krisztina* leánya) erélyesen folytatta jószágigazgatója Jákóffy Ferenc segélyével, mit hitbuzgó férje megkezdett. Az esperes, közvetlenül Széchy György halála után, néhány lelkésszel látogatást tett Murány várában, hogy a grófnő pártfogását nevezetesen néhai férje rendeleteinek megerősítését kérje az esperesség nevében.¹⁾ Ezen látogatás óta Homonnay

¹⁾ Ezen látogatás tüzetes leírása kívül esik ugyan jelen feladatomban, de oly érdekes, hogy tartózkodás nélkül ideiktatom:

„Memoriale. Mikor ő nagyságához mentünk, hogy az esperesség számára pártfogását és a neh. férje által az esperesnek kiadott levél megerősítését eszközöljük ki. Bebocsátatván a várba ő nagysága parancsára bevezettek az új szobába (in neii cimer) és itt tisztességesen megvendégeltek Rutkai úr és a többi komornik urak (dominorum aulicorum) asztalánál; az asztaltól felkelvén közöltük ügyünket a káplán úrral és Rutkay úrral. Ezek közbenjárásával ő nagysága színe elé bocsáttatunk aztán, ki velünk kezét szorított és tiszteletteljes megszólításunk után átvette tőlünk az okmányokat, hogy elolvassa azokat. Elbocsáttatván ő nagyságától a hadnagy úrhoz (ad dominum magistrum, leütmannum) hivatunk, ki ismét tisztességesen megvendégelt, miközben ő nagysága átüzent, hogy várakozzunk, míg Jákóffy úr hazajön, kinek megérkezését minden pillanatban várták.

Mária lett a gömőri ág. hitv. ev. egyház támasza és 1645-ig alig találunk egyházat vagy iskolát, melyről a grófnő bőkezűen nem gondoskodott volna, nem volt az esperességnek kívánsága, melyet e nő azonnal nem teljesített volna! Csak így történhetett meg, hogy míg hazánk más vidékén az evangélikusok felekezete rohamosan fogyott, egyik főúr a másik után áttért, egyik egyház a másik után ismét róm. kath. lett: addig Gömörben az ág. hitv. ev. egyházak száma folyvást növekedett és még a helv. hitvallás terjedése is gátakra talált. Deresk, Swinjác, Polomka, Hárskút és más egyházak alapítása Homonnay Mária műve és neki köszönhető az esperesség, hogy az esztergomi érsek városában, Rozsnyón, is megerősödött az ev. hit, a jezsuiták itt is úgy mint az esperesség bármely más helységében zárt ajtókra találtak.

Midőn 1632-ben Kotay Jakab baloghi lelkész lett az esperes, Fabrici György első-, Danielis Illés pedig másodalesperes: meghagyatott a jegyzőnek, hogy ajánló iratot szerkesztszen az új esperes számára, melylyel aztán két lelkész a murányi várba menesztetett, hogy a megválasztott új főpásztort a grófnő kegyébe ajánlják.

Az 1633 évi alakulásnál már 3 asztalnál tanácskozik és 38 tagot számlál az esperesség, Murányban Piskátor Gábor a magyar és Dutske János a német „várkáplán“, míg Hárskúton Lányi György, Bején pedig Bányi András a lelkész, mely adatok a gömőri ág. hitv. ev. egyház emelkedését mutatják.

1634-ben ismét baj van a pactatával, melyet az esztergomi érsek teljes aranyértékben követelt; ez okból 1634 január havában két lelkész a megyéhez küldetett azt felkérendő, hogy a pozsonyi országgyűlésen említse fel az ügyet, mi úgy látszik, jó eredménnyel meg is történt.

1636 ápril 22-én Holy Jakab betléri lelkész választatott esperesnek.

Andrássy Mátyás és neje *Monoki Anna* ez időtájban szintén nagy pártfogói voltak az esperességnek, fiaik nevelője 1637 ápril 21-én a Csetneken tartott közgyűlésen is megjelent és az esperes engedelmével „Krisztus dicső feltámadásáról“ igen szépen (eleganter et venuste) szónokolt.

Míg Jákóffy úr megérkezett, bezárattak a vár kapui és mi oda rekedtünk. Majd Jákóffy úr hívott meg vacsorára, ki tisztességesen és fényesen (honorifice et laute tractamur) vendégtelt meg bennünket. Vacsora után visszamentünk a hadnagy úrhoz, kinél tisztességes fogadtatás és megvendégelés után megháltunk.

Reggel felkelvén Jákóffy úrhoz siettünk, de ő nagysága még akkor fel nem kelt volt, azért vissza kellett térnünk a hadnagy úrhoz, kinél egy óráig mintegy időzvéen, Rutkai úr elhozta ő nagyságától az (aláírt) okmányokat. Aztán haza indultunk a vár kapusának 6 polturával kedveskedvén. (Prot. Schröter 161—162 l.).

1636 október 3-tól — 1637 március 12-ig általános egyházlátogatás volt Ratkón, Rákoson, Köviben, Bisztrón, Polomkán, Sumjácon, Hosszúréten, Murányban, Rőcén, Vizesréten, Chisnón, Jolsván, Süvetén, Deresken, Baloghon, Ribniken, Baradnán, Kietén, Derencsényben, Budikfalván, Tamásfalvában, Sajó-Gömörön, Rozlozsnán, Taplocán, Csetneken, Restéren, Ochtinán, Szlaboson, Gecelen, Dobsinán, F-Sajón, Oláhpatakán, A-Sajón, Veszverésen, Betléren, Hárskúton, Rozsnyón tehát összesen 37 anyaegyházban és miután az egyházlátogató azt tapasztalta, hogy az egyes lelkészek az esperességi szabályoknak kellő fogamatot nem szereznek: az esperesség 1638 április 20-án Jolsván kimondta, hogy mindegyik köteles ezen szabályokat magának leírni, az eredetivel összehasonlítani és aztán bemutatni.

Az esperesség területén kívül már javában tombolt a vihar. Az 1639 február 21-én Pelsőcön tartott megyei közgyűlésen felolvasták a Ferdinánd király által Bécsben 1638 november 24-én (Lippay György egri érsek és Ferenczy Lőrinc aláírásával is) kiadott rendeletet, mely Mihályi István gömöri kanonoknak jogot ad az összes gömörmegyei egyházakat és lelkészeket „látogatni“ és mely nálunk . . . papiroson maradt, miután a megyei gyűlés is a „szabad vallásgyakorlat sérelme“ nélkül fogadta azt el és esperességünk a Homonnay Mária hathatós — mint látni fogjuk, fegyveres — oltalma alatt egy róm. kath. plébánost vagy kanonokot templomaiba be nem bocsátott volna és miután végre annak, hogy a szóban lévő „egyházlátogatás“ esperességünk területén is megtörtént volna, semmi nyoma (Prot. Sextio Schmalium 55 l. Prot. Schröter 327–355), pedig fel sem tehető, hogy egyházaink ezen idegen befolyást hallgatag eltűrték volna.

Az 1641 évi április hó 23-án Jolsván Lovcsányi Kristóf esperes elnöklete alatt tartott gyűlésen felolvastatott Homonnay Mária levele, melyben mindenkit felhív, hogy „a közbékeért reggel és este áhítatosan fohászkodjék a templomban és szigorúan inti a tanítókat és lelkészeket, hogy „kötelmeiket híven teljesítsék és szorgalmasan harangozzanak!“ Az esperesség tiszteletteljes tudomásul vette e levelet és felolvastatta a szabályokat; majd Golcius Joákim rozsnyói lelkész alesperes szigorú intelmet intézett a lelkészekhez és tanítókhöz felhívván őket, hogy a haza veszélyes állapotára való tekintettel . . . imádkozzanak (rationem habendam Patriae nostrae afflictissimae, si quando nunc maxime statum periculosissimum, Prot. Schröter 352–353. l.)

Beje és Otrókocs lakosai 1641-ben a kálvinista hitre akartak áttérni és csak úgy sikerült még őket vissza tartani, hogy Lovcsányi Kristóf jolsvai lelkész, esperes, Holy Jakab betléri lelkész, alesperes, Mariki János rozsnyói magyar-,

Prokop Mátyás veszverési és Marci György oláhpataki lelkészek a grófnőtől kért gyalog és lovas katonák kíséretében 1641 augusztus 4-én a hely színére mentek és különféle engedményekben¹⁾ részesítették a hiveket, a kiket a magát csalárdul Bejébe becsempészett kálvinista prédikátor magához édesgetett (Prot. Rimanovi 771—772. l.). A Garam-völgyi két egyház és filiái szintén a régi, orosz valláshoz szítottak (Prot. Rimanovi 613 - 615 l. 898 - 904 l.). Losi Imre esztergomi érsek pedig rossz szemmel nézte, hogy a lutheránusok az érseki városban Rozsnyón és környékén . . . boldog napjaikat élik. Azonkívül Gömörmegye nagyjai közt is kikelt a jezsuiták által titkon elvetett mag; a gömöri főispánt jaszénói és budetini Szúnyog Gáspárt Lovcsányi Kristóf esperes 1642-ben sokáig hiába kérte: erősíteni meg az esperesség szabályait! „Ezen cikkek a róm. kath. vallással ellenkeznek“ és „csudálkozom hivatalbeli elődeim könnyelműségén!“ volt a válasz, a szabályzat megerősítése elmaradt és Dózsa Tamás meg Bakos Gábor közbenjárásával is csak annyit sikerült kieszközölni, hogy a főispán egy 1642 június hó 17-én a szendrői alsó várban kelt protectionalis levélben (lásd a csetneki esperességi levéltárban lévő eredeti okmányt) pártfogását ígérte. És végre, hogy a baj még nagyobb legyen, Homonnay Mária is gyengélkedett; „már 4 év óta szenved“ (in scholam crucis) jelentette 1642 május 14-én Jolsván az esperes, mire határozatba ment, hogy a két alesperes Holy Jakab ochtinai és Golcz Joákim rozsnyói lelkészek látogassák meg (Prot. Schröter 371 l.). Ugyanakkor az ünnepek jegyzéke ismét szoros miheztartás végett valamennyi lelkésznek kiadatott.²⁾

Ez idétt ismét baj volt a tízeddel és cathedaticummal, mely okból Mariki János és Prokop Mátyás lelkészek az 1642 október 2-án Jolsván tartott gyűlésből a kassai kamarához küldettek, hogy ott Bakos Gábor egy rokonát (ki generális volt) felkeresve és tanácsát kérve a-baj orvoslását eszközöljék ki. (Prot. Schröter 377 l.).

1642 február 10-től 1643 január 10-ig ismét Rozlosnán, Taplocán, Csetneken, Bisztrón, Ochtinán, Szlaboson, Restéren, Gecelen, F- Sajón, Dobsinán, Oláhpatakán, A- Sajón, Veszverésen, Betléren, Hárskúton, Rozsnyón, Baloghon, Tamásfalván, Budikfalván, Derencsényben, Kietén, Baradnán, Ribniken, Ratkón, Bisztrón, Szirken, Rákoson, Köviben, Deresken, Süvetén, Jolsván, Chisnón, Vizesréten, Hosszúrétén, Rőcén,

¹⁾ Ha már minden áron „ismét“ kálvinisták akarnak lenni kivált az úrvasorát illetőleg, ám legyenek, de fizessék az ág. hitv. ev. lelkész és ne bocsássák a kálvinista prédikátort magokhoz, hanem ők menjenek hozzá!

²⁾ Ezen jegyzéket sem voltam képes kipuhatolni és így kénytelenek leszünk az ünnepek e korbéli számát az 1699 évi jegyzékből következtetni.

Polomkán és Sumjácon, összesen tehát (mint 1636,7-ben) 37 egyházban általános egyházlátogatás¹⁾ tartatott.

Esperességünk a következő években igen sokat szenvedett Rákóczy György erdélyi hadaitól, így Szén Péter gömör-panyiti lelkészt 1644-ben teljesen kizavarták és mindenéből kifosztották úgy, hogy csak 1650-ben térhetett vissza. Az 1644 április 26-án Jolsván „fegyverzörgés“ közben tartott gyűlésen Lovcsányi Kristóf esperes a magyar haza és az esperesség állapotát felette szomorú szintén ecsetelte és indítványára a pactata és cathedralicum szedését addig míg az iránt: mikor? kinek? és mily pénzben? kell fizetni, Bakos Gábortól értesítés nem jön, beszüntették, az indítvány az általános zavar és az által indokoltatván, hogy a fejedelem az érsek jószágait elpusztította, (propter precesentem Regni perturbationem et Archiepiscopalium bonorum per serenissimum principem transylvanum Georgium Rákoczy, Prot. Schröter 391. l.) következőleg a lelkészek a jövedelmeket nem élvezték és így hért sem fizethettek! Az esperesség ládáját is a pecséttel együtt biztos helyre Murány várába szállították, honnan csak 1645 május 3-án hozták vissza Csetnekre. Az esperesség e „felkeléssel“ épen nem rokonszenvezett, mi könnyen megmagyarázható, mert hiszen a „fegyverzörgés“ zavarta boldog napjait; arra természetesen senki sem gondolt, hogy már a közeli szomszédságban dúló vihar könnyen átcsaphat Gömörmegeye területére is!

Az esperesség még uralkodott és parancsolt és már is jelentkeztek a vész madarai. Az 1644 április 26-án Jolsván tartott gyűlésen megjelent Demeter Mihály dereski bíró néhány kovácsal (cum nonnullis cyclopibus) hogy okát adja: „mikép merészelt egy róm. kath. plébánost (sacrificulum) a faluba bebocsátani?“ Az esperes, gróf Illésházy Gábor földesúrra hivatkozott, neki esett és szidta őt, de hiába! ezen nem fogott: „résztint tagadta, résztint mentegette bűnét“ mondván: „hiszen nem hittuk, magától jött a páter!“ (Prot. Schröter 392, 393 l.).

Homonnay Mária még 1643 május 28-án örökre behúnyván szemeit többé mi sem állott az ellenreformáció útjában, hogy műhelyeit az eddig megkimélt Gömörben is felállíthassa.

C) A gömöri ág. hitv. ev. esperesség szervezete, igazgatása, hite, meggyőződése.

A gömöri ág. hitv. ev. esperesség e korszakban virágzása tetőpontján állott, a szó legszorosabb értelmében ural-

¹⁾ Azon körülmény, hogy a mostani és elébbi egyházlátogatás között alig 6 évi időközt találunk, megerősít abban a nézetben, hogy egyházaink Mihályi János kanonokot templomaikba be nem bocsátották és hogy a célba vett látogatást teljesen feleslegessé tegyék, magok rendelték el egy új vizsgálatot.

kodott, teljesen független és önálló volt; minden felügyeletet és befolyást, mely fölébe emelkedni törekedett, győzedelmesen utasított vissza, hártott el magától. Hitét egyedül üdvöztőknek és jogosútnak tartván a kálvinista hitvallást most is ép oly veszélyes tévelygésnek tekintette, mint a pápista bálványimádást, mindkettőnek még létezését is jogtalannak vélte és mindkettőt egyaránt útálta, gyűlölte és üldözte. Hogy mire vezetett e meggyőződés, látni fogjuk a következő korszakokban és hogy az általános üldözésnek már ez okból is be kellett következnie, már fentebb kimutattam.

A pápista kor maradványaival még ez időtt is találkozunk és az esperesnek ezekkel kivált az egyházlátogatások alkalmával ezer baja támadt. 1637 február 9-én az egyházlátogatás a dobsinai templom oltárán egy feszület alakú ezüst tárgyat talált, melyet mint a „pápista bálványimádás ereklyéjét“ ostyartató szelencévé kellett átalakíttatni; Veszverésen 1637 február 12-én szent Miklós, keresztelő szent János és még egy „ismeretlen“ szent tiszteletére készült három zászló találtatott; F- Sajón egy érseki bulla (bulla, quaedam cardinalium), Betlénen is több zászló, hasonlóan Csetneken 1642 február 11-én több „pápista okmány,“ majd F- Sajón 1642 február 11-én „Krisztus sírja“ őriztetett a templomban, utóbbira nézve meghagyatott a lelkésznek, hogy „Krisztus sírját, mely inkább az Antikrisztus ismertető jele“ (sepulcrum vulgo Christi: potius vestigium Antichristi dicendum)“ a régihez mereven ragaszkodó nép akarata ellenére is dobassa ki a templomból; — az esperes majd elhűlt, midőn 1644 május 30-án a Homonnay Mária alapította dereski egyház templomában egy búzakaralászokkal felcicomázott feszületet talált és ahhoz még megtudta, hogy e feszületet körülhurcolják a mezőkön és húsvétkor „a halált égetik a temetőben“ (Prot. Rimanovi 581–582 l.) a szintén Homonnay Mária által alapított garami egyházakban a lelkész (*Polomka*, *Helpa*, *Zavadka*, *Pohorela*, *Sumjác*, *Telgárt*, *Vernár*) ismét és ismét 40 ftnyi bírság alá vonatott, mert az ünnepeketa régi naptár szerint — az menico veteri calendario — ülte meg.

Az esperesség azon volt, hogy mindenütt egyformaság legyen az isteni tiszteletnél és oktatásnál úgy mint a papi cselekményeknél, így 1629-ben kimondatott, mely időben titalmas az esketés¹⁾, az általánosan elfogadott agendától eltérést nem engedett meg, így pl. Keló Lénárd gömöri lelkész elhagyván az úrvacsoránál Krisztus szavainak elmondását 1633 április 13-án Csetneken Lenhanosarcos Mihály dobsinai

¹⁾ Ab adventu usque ad octavam Epiphaniae, a septuagesima usque ad octavam Paschae et a tribus diebus ante Ascens. usque ad octavam Pentecostes. (Prot. Schröter 214 l.).

lelkész alesperes fejtegetései alapján következő fenyíték alá vétetett: az első asztaltól a harmadikhoz degradáltatik, 6 ftnyi bírság lefizetésére köteleztetik és hivatalától is felfüggesztetik addig, míg meg nem kérleli az esperességet (Prot. Schröter 243 l.).

Hit dolgában nem ismertek kiméletet e korszakban és a legkisebb gyanú súlyos megtorlást vont maga után. Paulini Mihály betléri, előbb süvetei lelkész megfordult 1609-ben Rómában és V. Pál pápától „literas indulgentiales“ is kapott, de visszatervén újtábol az igaz hitre is visszatért, mely mellett aztán 1626-ig maradt, mikor Jászón és Szepes váralyán a pápa levelét bemutatván egyszerre . . . áttért; de tettét rögtön megbánván visszavonta ballépését, mi által ahhoz, hogy előbb (áttérésével) Andrassy Mátyás földesurat hántotta meg, még a jászói kanonokok haragját is magára vonta. E miatt magát biztonságban nem érezvén, bűnbánólag jelentkezett az esperesnél, ki a tanusított töredelmesség dacára hivatalától rögtön megfosztotta és mind a mellett, hogy Urszyni Illés iglói lelkész és Zabeler Péter lőcsei superintendens is közbenjárt az ő érdekében, az esperesség mégis 1626 ápril 21-én pálcát tört felette és kirekesztette kebeléből (1628-ban azonban a veszverésiek és Andrassy Mátyás kegyét megnyervén, veszverési lelkész lett, Prot. Schröter 164–167, 183–192 l.). Bubenka Boldizsár veszverési lelkész pedig 1622 ápril 20-án Jolsván I. János három fejezetét mondta el könyv nélkül büntetésből „egy ave Mariaért! (Prot. Schröter 132 l.).“

A világi ember az egyház igazgatásából teljesen ki volt zárva, hiszen 1638 február 2-án Jolsván még az is kimondatott, hogy az esperesség minden határozata . . . titok, melyet „átok“ terhe alatt tilos világi emberrel közölni (Prot. Schröter 216 l.). Még Széchy György is csak nehezen bírt magának néminemű befolyást szerezni; midőn 1623 november 3-án Predajnan kelt levelével a kövii egyháznak meghagyta, hogy Lucius János volt breznóbányai káplánt ismerjék és fogadják el lelkészököül, az esperesség rögtön összefutott és 1623 november 7-én Jolsvárol kelt válaszában nem győzte a nevezett káplánt gyanusítani és kérve kérte a grófot, ne erőltené rájuk ezt az embert, kit „az magyar nyelvnek cognitiója nélkül (is) Kövibe nem alkalmasnak“ tartottak (Prot. Peceli 19–21. l.). A veszverési és henckói embereknek pedig 1644 ápril 26-án Jolsván volt mit hallgatniok azért, hogy néh. Procop Mátyás helyébe vakmerően (temerario ausu) vagyis az esperes tudta és beleegyezése nélkül egy szepességi lelkészt bocsátottak a templomba (Prot. Schröter 392 l.)! E tekintetben a világi hatóság sem képezett kivételt, ezt is gyakran kérdőre vonta az esperesség, mely a világért sem engedte volna meg, hogy a „városi tanács“ pl. az egyházza

felügyeljen, az egyház ügyeibe befolyjon. Az esperesi hivatal ez időtt sokkal tekintélyesebb és hatalmasabb volt, sem hogy a „pártfogó“ a szabályok VII. c. 7-ik pontját, és a világi hívek többsége a III. c. 1. pontját érvényesíthette volna!

Említésre méltó, hogy az esperesség — bár tagjai jó részben idegen ajkúak és nemzetségtűiek voltak, mégis a magyar nemzet alkatrészének, fiának érezte magát és az ország siralmas állapotán akkor is feljajdult, mikor neki magának panaszra alig volt oka. Ezen hazaszeretet azon tényben is tündököl, hogy mikor mindent, mi a róm. kath. vallásra emlékeztetett, kigyomláni igyekezett: I. Istvánt és I. László, királyokat, nemzetünk ezen kimagasló alakjait, de végre mégis csak róm. kath. szenteket nagy tiszteletben tartotta, képöket az oltárokon megtúrta.

Az esperesség szervezete különben a régi maradt. Megmáshíthatlanul és végérvényesen intézkedett most is.

1. A közgyűlés, mely úgy mint azelőtt György és Mihály napja körül rendszeren és azon kívül szükség esetében tartatott meg és ez időtt a tagok kiképeztetésére is fordított figyelmet. Nemcsak minden ujonnan belépőtől egy szónoklatot követelt, hanem a hit egyes tételeit is megvitatta és nehezebb kérdések megoldását is napirendre tűzte; így pl. 1641 április 23-án Jolsván „a világ és különösen az angyalok és emberek teremtése“ vitatárgyául kitzetvén Lovcsányi Kristóf esperes a vita folyamában azon kérdést vetette fel: „valjon halandónak teremtette-e a az Isten az embert a természet törvényei szerint?“ Ezt olykép vitatták meg, hogy az esperes állításait a novitiusoknak kellett cáfolgatni (Prot. Schröter 353. l.).

2. Az esperességi tanács úgy hatósági mint bírósági tekintetben a rendkívüli közgyűlés tekintélyével és jogaival bírt.

3. Az esperes, a közgyűlésen kívül maga felett Széchy György és Homonnay Mária védszárnyai alatt nem ismert senkit, hivatala és állása teljesen független és önálló volt, a szepességi és zólyomi superintendensek legfeljebb vélemény és tanács iránt kerestettek meg, máskülönben a gömöri esperes felett semmiféle hatalmat nem gyakoroltak, sőt ellenkezőleg gyakran megtörtént, hogy az esperes a superintendens tanácsát és javaslatát is elvetette, azzal ellenkezőleg döntött.

Közli: *Kovács Sándor.*